

csinaljon fiam uram, ha majd ez elkövetkezik. Már most szabad ipar van (Istvan felkapja fejét) de arról nem akarok szólni. A kereskedés sem annyiban áll: vedd meg egy garasért, add el kettőért, nem vesztesz rajta; s más is kellene hozzá. Azt is tudom, hogy inkább rá lesz fiam uram, ha valamelyik tudományos pályát ajánlom, hol szellemét is foglalkoztathatja. A papságra készülés sok időt és fáradságot kíván; ugyszintén az orvosi pályá is. Mehetne Debreczenbe jogásznak, ott bevennék II-od évesnek, de egy az, az ügyvédség is; soka ad kenyeret; más az — a mint beszélik — még meg is löhetnék ott fiam uramat (nem úgy aggódott az öreg, hogy majd egészen agyonjövök). Így hát legjobb lesz, menjen fel Pestre gyógyszerész cursusra, az csak két esztendő. Akkor aztán majd átadom fiam uraméknak a patikámat; én ugyis öreg vagyok már. Higyje el nekem, hogy sokkal szerencsésebb lesz egy jó helyen való patikával, mint verseivel volt. Azzal azért már egészen felhagyjon. — Pepi lyányom az alatt itthon majd csak elvesz valahogy. Aztán meg az egyetemnél sok vacatio van, s időközönként meg is szokhat onnan az ember, csak sok absentiait ne kapjon, mert akkor nem contestálnak. — Gondolkozzék ezen fiam uram; a költséget majd ahogy, valami szűken, rajta leszek hogy előkerítsem.

A feleségnek nem volt mit tenni, mint helyesnek találni, a férjet pedig nem nagyon kérdezték.

Az egészről az a tanúság, hogy minden eszencia maradjon a kaptája mellett.

A „Hortobágy“ név eredetéről.

Ott fekszik a délibábos róna, hol az ég alatt szabadon vágthat a csikós, hol a pacsirták halk zenéjébe vegyül a furulya szó, hol a vihar szabadon tombolhat széles jó kedvében.

E mesés pusztának nevet, mint sok más a homály borítja. — Azonban hata az égnek! édes nyelvünk oly bő a szavakban, hogy ha minden idevonatkozó népmondák, és népregék, melyek időről időre magokat fenttartották, az ősz atyák ajakán elnémulnának is, lehetetlen, hogy valamit napfényre ne tudjunk hozni.

Vagyunk egyes adatok, hagyományok, népregék birtokában, melyek jóllehet csak töredékben léteznek, de felszamíthatlan becsüek, mivel általok vissza lehet tekinteni a mult időkbe, s derűt vetni azoknak homályára.

Némelyek e szót Hortobágy, idegen nyelvből kölcsönzöttnek lenni vélik. — Ez e két celta, illetőleg longobard szóból van össze téve hart, mely annyit tesz, mint kemény, erős, és bach, mely forrást, patakot, szóval valamely kisebbszertü folyóvizet tesz. Így e két szónak nem volna más értelme, mint kemény, erős, folyásu, vagy működésü patak. Hart szó miként változott hortra, az könnyen ki magyarázható a kor nyelvsajátságaiából, mely szerint az a betűt a és o közti hangoztatással mondották ki. Itt bizonyosággal szolgál e szó: longobard, mely nem egyébből van össze téve, mint langer-Bart.

A szó közepén levő o hang, a szó nyelv-identitáson keresztül ment módosulásu, épen úgy, mint Salez bach = Szüldobágy. Ime itt találkozunk, a bágy szóval, a mely nem egyéb, mint bach. Hazánkban több ily bágy végzetü folyam is van. — S ha csakugyan idegen nyelvből, illetőleg a hart bachból vette volna nevét a hortobágy, még akkor ezen módosítás kielégítőnek látszik, — mivel a nyelv történetében ilyen elütésekkel gyakran találkozunk, így például: Sancta Maria = Samarja; Keve háza = Kajászó.

E nézetet látszik igazolni, s érvényre emelni az, mely szerint történeli hiteles kulfők után be van bizonyítva, hogy e pusztá táján, hajdan csakugyan celták illetőleg longobárdok laktak. Továbbá, hogy a hortobágygyal szomszédos határban, van egy pusztá, a melyet Hortnak neveznek, s mely jelenleg Ujváros birtokában van. E név eredetét nagyon egyszerűen lehet magyarázni a Hart szóból; e szerint a pusztá nevé onnan kölcsönözte, hogy jó erős szántóföld volt, minthogy e tájon csakugyan nagy szíkek vannak.

Azonban kíséreljük meg honi nyelvünkől okoskodni ki a szószármaztatást, e tárgyban. Itt az adatok, több féleképen elágaznak, s épen e több tekintetben való elágazás teszi tehetetlenné, hogy valódi érvényre emelhető elv jöjjön létre.

Némelyek azt vitatják, hogy a hortobágy szó származott volna hortí zám-tól. Ennek a hort szónak eredetét pedig onnan fejtik meg, hogy e tuj vulgyes természeténél fogva víz alatt volt, azonban később átalakulások történtek, a földtani viszonyok szerint. — A víz alól az ócska száraz föld emelkedett fel, benső hatás, vulkáni erő következtében; megiffjódott szárazföld képében, vagy a víz földet hordott össze. Szóval a vízben egy kis sziget képződött, arra az emberek kiszállván, (e kort azonban nem kell olyan réginek gondolni, s egyáltalában nem a geologiai korszakot, a Jura korszakot követő időkben történt a kiszállítás) s elnevezték e kis szigetet hordott vagy hordt földnek, így később a sziget, a mely először kicsi volt, terjeszkedvén pusztá lett belőle, s rá illett a Hortí pusztá nevezet. Azonban látni való, hogy e származtatás nem felel meg hort szóbeli egyszerű idomításnak. A zám szó pedig valsmi falu neve lehetett, s ez már történelmi tény. Azonban soha bármely nyelv idomítás szerint nem lesz Hortí zám-ból Hortobágy. És így ezen vélemény önmagában hordván az enyészlet magvát, elemét, semmivé lesz a bírulat szava előtt. Az előbbi vélemény, mely szerint a pusztának a folyó adta volna a nevet, gyökerestől meg-ingattatik azáltal, hogy a német sohasem teszen a bach mellé hartot, így Bischoff geografiai lexiconában, sehol nem találkozzunk Hartbachal.

Mások azt erősítik, hogy a Hortobágyi pusztán több apróbb víz folyás volt, melyet bizonyítanak a még néhány évvel ezelőlt meg volt folyócskák, az úgy nevezett locsógók, melyek maradvékai mind megannyi nagyszerű vízfolyásoknak. — Ezek közül egy igen lassu folyásu volt, s a hortí pusztán folytala, lassu kiömléseivel s aradással termékenységet idézett elő a pusztá sivatagon. — Lassu folyásánál fogva elnevezték bágyadt folyamnak, s az ebből rövidített bágy szó még él származékában. — Mivel pedig a folyam a hortí pusztán folyt, lett a neve hortí bágyadt, = hortobágy folyam, — később bár a víz folyását megváltoztatta, s sebes rohammal hullámozott alá, de azért a nép kegyelettel meghagyta a nevet, melyre régibb időkben keresztek.

Mások véleményöket azon nézethez esatolják, — s ez a leghihetőbb, — mely szerint ha csakugyan van hortí pusztá, a mint hogy van is, és ha történelmi tény, mert annak kell lenni, nem pedig vak eset, hogy éla nép ajkán ily szó, hogy bágy, a mely vagy falu, vagy folyócska, vagy róna lehetett, — akkor meg van fejtve a Hortobágy név eredeti, s nem marad fenn ellenvetés, nem talál helyet czáfolat e véleményi illetőleg oly nagy mérvben, mint az elősorolt nézetek bármely másika ellen. — A Hortí pusztát és a bágy nevű falut, vagy folyót, összekötő folyam, a mostani Hortobágy. S hogy a Bágy falu lehetett, bizonyítani látszik az, hogy a mostani hortobágyi pusztán több falu helye van, így Zám, O hat, stb. De vannak olyak is, melyeknek nevet nem tudják, melyeket tán már az enyészlet is elfedett. Ezek között Bágy is lehetett. E vélemény is a bizonytalanság gyermeke, s nem egyéb csupa feltevésnél, de bár bizonyítására okadatolt történelmi kutfók teljesen hiányzanak, e részben legnagyobb érvényre emelkedett.

Ohajtandó volna, hogy mind azok, a kik valami részletes tudósítást bírnak a Hortobágy név eredetéről, e tárgyhoz szólának, hogy így azon fátyol mely a Hortobágy név eredetét fedi, fel legyen lehbentve, s derüljön fény a beárnyékoló sötétségre. Hiszen e tárgy ugyis érdekel bir, s közvetlenül érdekli e lapot, mivel czim lapján épen e név áll, közvetve pedig, hogy kötelességs feladata, nemcsak a város érdekeit, s nevezetesebb mozzanatait kísérni figyelemmel, hanem a helyi régészetre vonatkozó buvárkodásoknak is helyet engedni. Szántay Adolf.

A fülmile és a kakuk.

Irta Gellert.

Dalolt a fülmile, ohojta tudni, hogy
Lesse-e a ki dalát megértte? —
Néhány ott játszó fris legényko
Meg sem hallotta, hogy dalolt.
Azonban egy kakuk olyan megszóllal,
„Daj! hallgas! mondák a lúk,
S udvorletül kánagya és fean szóval
Utánzóak: „Kakuk! kakuk!